

दमाई जातिको शिक्षामा पहुँच

(काठमाडौँ जिल्ला चन्दागिरी नगरपालिका वडा नं. ७ को एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी/सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर
तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

किरण कुमार महत

रोल नं. १५

परिक्षा क्रमाङ्क: २८०५४५

रजिष्ट्रेशन नं.: ६७६४०-८८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर काठमाडौँ

२०७५

दमाई जातिको शिक्षामा पहुँच

(काठमाडौं जिल्ला चन्दागिरी नगरपालिका वडा नं. ७ को एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी/सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

किरण कुमार महत

रोल नं. १५

परिक्षा क्रमाङ्क: २८०५४५

रजिष्ट्रेशन नं.: ६७६४०-८८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर काठमाडौं

२०७५

दमाई जातिको शिक्षामा पहुँच

किरण कुमार महत

२०७५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरीवेक्षणमा किरण कुमार महतले “दमाई जातिको शिक्षामा पहुँच” विषयक शोधपत्र तयार गर्नुभएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
उप.प्रा.प्रेम बहादुर चलाउने

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र विभाग

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, कीर्तिपुर

मिति : २०७५/०६/१५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्विकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरीवेक्षणमा “दमाई जातिको शिक्षामा पहुँच” विषयक शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि स्विकृत गर्दछु ।

मूल्याङ्कन समिति

प्रा.डा. तुलसी राम पाण्डे
(विभागीय प्रमुख)

.....

उप.प्रा.प्रेम बहादुर चलाउने
(शोध निर्देशक)

.....

डा. मनोहरी ढकाल
(बाह्य परिक्षक)

.....

मिति : २०७५/०६/२३

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.ए.), दोस्रो वर्षको समाजशास्त्र विषयको शोधपत्र लेखन स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूर्ति गर्न यस शोधपत्र तयार गरिएको हो । यो शोधपत्र तयार गर्ने आफ्नो कार्य व्यस्तताका बावजुद पनि महत्वपूर्ण समय उपलब्ध गराई शोधपत्र अध्ययन गरी विभिन्न सल्लाह सुझाव प्रदान गर्दै शोधकार्यमा प्रोत्साहन गर्नु हुने शोध निर्देशक आदरणीय गुरु उप.प्रा. प्रेमबहादुर चलाउनेप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै विभागका सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति पनि कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु ।

यसै गरी यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा महत्वपूर्ण सहयोग, सल्लाह र सुझाव प्रदान गर्नु हुने समाजशास्त्र विभागका सम्पूर्ण शिक्षकहरूल धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने साथीहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । स्नातकोत्तर पढ्नका लागि प्रेरित गर्नुहुने मेरो परिवार साथीभाई तथा बुबा श्याम बहादुर महत र आमा मथुरा महत तथा श्रीमती रेश्मा महतका साथै मेरा सम्पूर्ण घरपरिवार भाई, बहारी, छोरा, भतिजा, भतिजी तथा लेखन कार्यमा सुझाव र सल्लाह दिनु हुने सम्पूर्ण सहयोगी महानुभावप्रति आभारी छु । यस शोधपत्रलाई सेटिङ, प्रिन्ट, बाइन्डिङ गरी सहयोग गर्ने एक्सप्रेस कम्प्युटर सर्भिस, थानकोट, चेकपोष्टलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मिति : २०७५ / ०६ / १५

किरण बहादुर महत

विषय सूची

पृ. सं..

सिफारिस पत्र	I
स्वीकृति पत्र	II
कृतज्ञताज्ञापन	III
विषय सूची	IV
तालिका सूची	VII

अध्याय एक

परिचय

१.१. अध्ययनको पृष्ठभूमी	१
१.२. समस्याको कथन	६
१.३. अध्ययनको उद्देश्य	८
१.४ अध्ययनको महत्व	८
१.५ अध्ययनको सीमा	९
१.६. अध्ययनको संगठन	९

अध्याय दुई

पूर्व कार्यको समिक्षा तथा सम्बन्धित साहित्यको पूनरावलोकन

२.१ शिक्षाको शैद्धान्तिक अवधारणा	११
२.२ सम्बन्धित साहित्यको अध्ययन	१६
२.३ नितीगत समिक्षा	२१
२.४ शैद्धान्तिक खाँका	२२

अध्याय - तीन

अनुसन्धान विधि

३.२. अनुसन्धान ढाँचा	२४
३.३ अध्ययनको समग्रता	२४
३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	२५
३.४.१ प्राथमिक स्रोत	२५
३.४.२ द्वितीय स्रोत	२५

३.५ तथ्याङ्क संकलन विधिहरु	२५
३.५.१ अन्तरवार्ता	२५
३.५.२ अवलोकन	२६
३.६ तथ्याङ्कको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	२६

अध्याय चार

अध्ययन क्षेत्र परिचय

४.१ जनसंख्या विवरण	२७
४.२ दलित विद्यार्थीको भर्नाको जनसङ्ख्या विवरण	२७

अध्याय पाँच

दमाई जातिको शैक्षिक अवस्था र शिक्षाप्रतिको धारणा

५.१ शिक्षाको अवस्था	३०
५.१.१ शैक्षिक संघसस्थाहरूको विवरण	३१
५.१.२ बालबालिकाको शैक्षिक विवरण	३२
५.१.३ साक्षरताको प्रमुख स्रोत	३४
५.१.४ विद्यालयको भर्ना सम्बन्धी विवरण	३६
५.१.५ शिक्षाप्रति दमाई जातिको धारणा	३७
५.१.६ पढाइ छाड्नाका कारण	३८
क) आर्थिक अवस्था कमजोर	३९
ख) पढाइमा असफलता	४०
ग) विवाह कारण	४०
घ) परिवारका कारण	४१
५.१.७ शिक्षामा समान अवसर र सुविधा दिने नदिने विवरण	४१
५.१.८ वैवाहिक अवस्था र शिक्षण सहभागिता	४२
५.१.९ विवाहित विद्यार्थीको शिक्षाप्रति धारणा	४३
५.१.१० उमेर अनुसार शिक्षाप्रतिको धारणा	४४
५.१.११ दमाई समुदायमा शिक्षालाई हेर्ने दृष्टिकोण	४६
५.१.१२ शैक्षिक अवस्था कमजोर रहनका कारण	४७
५.१.१३ कक्षा दाहोच्याउने समस्या	४८
४.२ दमाई जातिका बालबालिकाहरूमा शिक्षाको पहुँच सम्बन्धी अध्ययन	४९

४.३ दमाई जातिका बालबालिकाहरूको विद्यालय तहको	५०
शिक्षामा पहुँच बढाउने उपायहरू	५१
४.३.१ शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकबाट प्राप्त समस्या समाधानका उपायहरू	५५
४.३.२ विद्यार्थीहरूबाट प्राप्त समस्या समाधानका उपायहरू	५६
४.३.३ अभिभावक तथा बुद्धिजीवी वर्गबाट प्राप्त समस्या समाधानका उपायहरू	५७

अध्याय छ

सारांश र निष्कर्ष

६.१ सारांश	५९
६.२ निष्कर्ष	६२
सन्दर्भसामग्री	
परिशिष्टहरू	

तालिका सूची

तालिका नं. ४.१ (क)	दलित विद्यार्थीको भर्ना विवरण (क)	२८
तालिका नं. ४.१ (ख)	दलित विद्यार्थीको भर्ना विवरण (ख)	२९
तालिका नं. ५.१	तहगत विद्यालयको विवरण	३२
तालिका नं. ५.२	बालबालिकाको शैक्षिक विवरण	३३
तालिका नं. ५.३	शैक्षिक सहभागिताको विवरण	३४
तालिका नं. ५.४	तहगत रूपमा हासिल गरेको शैक्षिक अवस्था	३६
तालिका नं. ५.५	शिक्षाप्रति परिवारको धारणा	३७
तालिका नं. ५.६	पढाइ छाड्नुका कारणहरू	३८
तालिका नं. ५.७	शिक्षामा समान अवसरका आधारमा सार्की जातिको विवरण	४१
तालिका नं. ५.८	वैवाहिक सार्की जातिको शिक्षामा सहभागिता	४२
तालिका नं. ५.९	विवाहित विद्यार्थीको शिक्षाप्रति धारणा	४३
तालिका नं. ५.१०	उमेर अनुसार शिक्षाप्रतिको धारणा	४५